

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΘ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 439.

ΤΑ ΛΑΛΟΥΝΤΑ ΖΩΑ,

Ποίημα τοῦ Ἰταλοῦ Ἰωάν. Κάστη (*).

ΛΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Τῶν ζώων ἡ δμήγυρις, ποθοῦσα νὰ ἰδρῦση
Κυβέρνησιν ἐγέφρονα, συνέρχεται πρώτης
Εἰς γενικὴν συνέλευσιν, καὶ τῇ γνωμοδοτήσει
Τοῦ σκόλου ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς μοναρχίας.

(*) Ἐν ἑραῖς σχολῆς ἐπεχείρησε τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἰταλικοῦ ποιήματος τοῦ ἐπιγραφομένου «Τὰ λαλοῦντα ζῶα.» Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Ἰω. Κάστη, τὸ ἐποῖον δικαίως συγκαταλέγεται μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας, εἶναι σάτυρα πολιτικὴ, ἣτις καὶ τοῖς γραφεῖσιν πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν περίου ἐφαρμόζεται ἐν πολλοῖς κάλλιστα καὶ εἰς τὰς σημερινὰς περιστάσεις. Εἶναι δὲ τοσοῦτον γνωστὸν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλοῦ, ὥστε πλείστοι δοσε ἀποστηθίζουσιν ὀλόκληρα ἄσματα αὐτοῦ, τὰ ἐποῖα ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τοῖς ἔμειναν ἐντετυπωμένα. Δημοσιεύων σήμερον διὰ τῆς «Πανδώρας» τὸ α'. ἄσμα, τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἡ Συζήτησις,» προτίθεμαι κατόπιν νὰ ἐκδώσω διὰ τοῦ τύπου τὸ ὅλον ποίημα, τὸ ἐποῖον σύγκειται ἐξ εἰκοσὶ ἐξ ἑκατοστῶν ἄσμάτων.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ἰουλίῳ 1868.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΕΡΒΑΝΟΓΑΟΣ.

Καὶ ἄρχοντες διάφοροι προτείνοντ' ἐκ συμφώνου,
Ἴν' ἐκλεχθῆ τετράποδον ἀντάξιον τοῦ θρόνου.

1

Τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς περιπετείας
Τῶν ζώων ψάλλω τὰς δεινὰς, ψάλλω καὶ τὴν λυσσῶσαν
Τῶν φρικωδῶν σφιγῶν ὄρμην, καὶ ῥήξεις τὰς ἀγρίας,
Συγκροτηθείσας ἐν καιροῖς, καθ' οὓς τὰ ζῶα γλῶσσαν
Καὶ λόγον εἶχον· παλαιῶν συμβάντα ψάλλω χρόνων,
Καὶ πράξεις, ἃς καλύπτουσι τὰ σκότη τῶν αἰώνων.

2

Θὰ ἀναφέρω ἄγνωστα, ἀπίστευτα συμβάντα,
Ἐξ ὧν δὲν εἶν' ἀπίθανον καὶ νὰ ὠφεληθῶμεν.
Γνωστὴ εἶν' ἡ ἀνθρώπινος πολιτικὴ εἰς πάντα,
Πλὴν οὐδαμοῦ τι περὶ τῆς τῶν ζώων ἀπαντῶμεν.
Ἄν ἐπιτύχω ὅπως οὖν, ὠφέλιμος ἂν γείνω,
Καλέσατέ με ποιητὴν τῶν ζώων, τὸ ἐγκρίνω.

3

Σὲ, ὅστις εἰς τὸν ἥλιον τὸν δρόμον ἐπιβάλλεις,
Ζωδιακῆ, σὲ προσφωνῶ, ἰκέτης ὁ πιστός σου.
Σοὶ, ὅστις ζῶα εἰς λαμπροὺς ἀστέρας μεταβάλλεις,
Τοὺς στίχους μου ἀφιερῶ. Ἄφες τὸ θεῖον φῶς σου
Ἀκτίνα μίαν ἐπ' ἐμὲ ἐξ οὐρανοῦ νὰ χύσῃ,
Καὶ πρὸς τὸ μέγα ἔργον μου τὸν νοῦν μου νὰ φωτίσῃ.

4

Ἐξ ὄλων τῶν εἰδῶν λοιπὸν, ποικίλων καὶ παντοίων,
Τῶν ζώων τὰ γνωστότερα, τὰ μάλλον φημισμένα,

Καὶ ὅσα τὴν διεύθυνσιν κρατοῦν τῶν δημοσίων,
Εἶχον ἐκεῖ συγκαλεσθῆ, καὶ ἤδη συνηγμένα
Ἐν συνελεύσει κάθηνται, διὰ νὰ συζητήσουν,
Καὶ ἐπισήμως σοβαρὰ ζητήματα νὰ λύσουν.

5

Μεθ' ὄριμον συζήτησιν ἐπρόκειτο, αἱ βάσεις
Νὰ ὀρισθῶσι τῆς ἀρχῆς, καὶ ἡ μορφή ἀκόμη,
Ἡ μάλιστα συνάδουσα πρὸς τὰς τῶν ζώων τάσεις,
(Ἀφ' οὗ λαῶν ἐξετασθῶν πολιτισμένων νόμοι)
Καὶ οὕτω νὰ περισταλῆ ἡ μαύρη ἀναρχία,
Ἦς πρὸ πολλοῦ ἡ κεφαλή ἐγείρετο θρασεῖα.

6

Καλῶς τὰ ζῶα ἤξευραν, ὅτι ἡ ἀναρχία,
Καθὼς συμβαίνει εἰς πολλὰ τοῦ κόσμου τούτου μέρη,
Οὐ μόνον λύει τοὺς δεσμοὺς τοὺς ἐν τῇ κοινωνίᾳ,
Ἀλλὰ καὶ ἀποτελέσματα κακὰ συνεπιφέρει,
Μὲ ὅλα τ' ἀναπόφευκτα καὶ τρομερὰ δεινὰ των,
Φθίσις ὑπάρχουσ' ἀληθῆς πολιτικῶν σωμάτων.

7

Ἡ ἀναρχία τῶν χυμῶν μὲ νόσους ἐπωδύνους
Τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον καταπληροῦσα φθείρει·
Φρενητιῶντας λέγομεν, παράφρονας ἐκείνους,
Τοὺς ἀναρχίαν πάσχοντας τῶν ἰδῶν των πλήρη·
Ἡ δ' ἀναρχία ἰσχυρῶν ἀνέμων κ' ἐναντίων
Γεννᾷ θυέλλας φοβεράς, πηγὴν τῶν ναυαγίων.

8

Ἐνὶ δὲ λόγῳ τῶν δεινῶν αἰτία κυριώδης
Ἡ ἀναρχία πάντοτε καὶ τῶν δυστυχημάτων·
Κι' αὐτὴ ἡ μαύρη Κόλασις, ὁ τόπος ὁ φρικώδης
Κατὰ τὴν δόξαν τὴν κοινὴν καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων
Θεοσεβῶν προγόνων μας δὲν εἶναι παρὰ μία
Ἐκτεταμένη, σκοτεινὴ, δαιμόνων ἀναρχία.

9

Διὸ καὶ τὰ τετράποδα μὲ σύνεσιν βαθεῖαν,
Ἐμπρέπουσιν εἰς παλαιούς ἐμπείρους νομοθέτας,
Διὰ νὰ θέσουν ὅρια εἰς τὴν ἀκολασίαν
Ἀνέλυσαν κ' ἐξέτασαν μετ' ἐμβριθεῖς μελέτας
Οὐ μόνον τὰς μοναρχικὰς ἐν γένει κυβερνήσεις,
Ἀλλὰ καὶ δημοκρατικὰς καὶ τὰς μικτὰς ἐπίσης.

10

Οἱ μὲν ἀριστοκρατικοὶ λέγουσ' ὁ δημοκράτης
Δὲν εἶναι εἰμὴ ἀδελφὸς μικρὸς τῆς ἀναρχίας·
Λέγουσ' κ' οἱ δημοκρατικοὶ, πῶς ὁ ἀριστοκράτης
Ὁ ἀδελφὸς πρεσβύτερος εἶν' τῆς ὀλιγαρχίας,
Καθότι οὔτε δίκαιον, οὐδ' ἴδιον ἐμπρόνων
Νὰ παραβλέπωνται πολλοὶ χάριν ὀλίγων μόνων.

11

Τὸ δὲ μικτὸν πολίτευμα, πλυστόν τι καὶ γελοῖον,
Ἡ μᾶλλον ἐρμαφρόδιτον, ἀμφίβδιόν τι κράμα,
Πολιτικὸν καρύκειμα, ἐν ἑαυτῷ ἐγκλείον
Γλυκαῖς τε καὶ πικροῖς ζωμοῖς πολλῶν εἰδῶν συνάμα,

Τῶν ἄκρων τὴν συναρμογὴν ἔχει σκοπὸν καὶ τέρμα,
Καὶ περιέχει ἐν αὐτῷ καταστροφῆς τὸ σπέρμα.

12

Εἰς ἕκαστον πολίτευμα πολλὰ εὐρίσκεις λάθη,
Διότι τῆς ἐνότητος στεροῦνται καὶ τὰ τρία·
Χωρὶς ἐνότητα καὶ αὐτὸ τὸ τέλειον θὰ πάθῃ,
Ὅπου ἐνότης, ἐντελής ἐκεῖ καὶ ἀρμονία.
Ἀφαίρει τὴν ἐνότητα παύει κ' ἡ ζωτικότης·
Ζωὴ τῶν πάντων καὶ ψυχὴ ὑπάρχει ἡ ἐνότης.

13

Ὅπου πολλοὶ οἱ ἄρχοντες διχόνοια προκύπτει.
Οἱ ἄνθρωποι ἐτρώγοντο πάντοτε μεταξὺ των.
Ὅτι καὶ μεταξὺ θεῶν διχόνοια ἐνσκήπτει
Καὶ ὁ ἀρχαῖος Ὀμηρος τὸ μαρτυρεῖ κηρύττων·
Καὶ θέλετε τετράποδα, αἰεὶ συνειθισμένα
Νὰ πράττουν κατὰ τὸ δοκοῦν, νὰ ζοῦν ἀγαπημένα;

14

Ἀπάντων τούτων ἀκριβεῖς εἶχον πληροφορίας
Τὰ ζῶα τὰ πολυμαθῆ, ἃ ἦσαν συνηγμένα,
Ὅπως τὴν χώραν σώσωσιν ἀπὸ τῆς ἀναρχίας,
Καὶ τὰ ὅποια ἐν ταύτῳ ἦσαν καὶ πεπεισμένα,
Ὅτ' ἦτο τὸ μοναρχικὸν ἐκ τῶν πολιτευμάτων
Τὸ μάλιστα κατάλληλον πρὸς τὰ συστήματά των.

15

Τὸ πρᾶγμα ἐμβαθύνοντες, βλέπομεν ὅτι μόνη
Ἀπὸ τὰ πολιτεύματα ἡ θεῖα μοναρχία
Τοῦ κόσμου ὅλα τ' ἀγαθὰ ἐντός της συγκεντρώνει·
Διὰ καὶ ὁ βίος ἐν αὐτῇ εἶν' ὅλος εὐτυχία,
Ἐν ᾧ ἂν ζῆς ἐκτός αὐτῆς πᾶν τὸ καλὸν θὰ χάσῃ,
Καὶ φθίρεσαι ὡς ὁ ἰχθύς ὁ ἔξω τῆς θαλάσσης.

16

Ἐν μοναρχίᾳ εὐτυχῆ ἀέρα ἀναπνέεις,
Εἰς πάντα πολυπόθητον, ζωοποιὸν ἀέρα·
Ἐν μοναρχίᾳ ἀσφαλῆς ὡς ἐν λιμένι πλέεις,
Καὶ ἄσπλος καὶ ἐν νυκτὶ διάγεις κ' ἐν ἡμέρᾳ·
Τὸ κτήμα σου εἶν' κτήμα σου, οὐδένα φόβον τρέχεις,
Καὶ ὅ,τι ἔχεις, ἀσφαλῶς καὶ πράγματι τὸ ἔχεις.

17

Ἐπέρχεται ἡ χάλαζα; ἐνσκήπτει σιτοδεία;
Ὁ ἐν τῇ μοναρχίᾳ ζῶν τὴν πείναν δὲν γνωρίζει·
Ἄν δυστυχῆς; παρήγορος σοῦ εἶν' ἡ μοναρχία.
Χρημάτων ἔχεις ἔλλειψιν; τὸ κράτος σοῦ δανείζει·
Παρὰ Θεῷ εἶν' ἀρεστὴ τῶν μοναρχῶν ἡ τάξις·
Αὐτὸς καὶ λόγους ὀδηγεῖ τῶν μοναρχῶν καὶ πράξεις.

18

Λάβε χυδαῖον ἄνθρωπον καὶ κάμε τον μονάρχη,
Ἐν ἀκρεῖ τοῦ οὐρανοῦ τὴν εὐνοίαν κερδίζει,
Γίνεται ἄλλη κίβωτος σοφίας, πολεμάρχην
Τὸν βλέπεις, Δία πάνσοφον, νομοθετεῖ, ὀρίζει,
Καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις του εἶναι χρησμός, Πυθία,
Ὡς νὰ συνέβῃ θαῦμά τι ἢ καθαρὰ μαγεία.

19

Ἀγέρω δόξαν ἀποκτοῦν καὶ οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι,
Ὅσους πλησίον μοναρχῶν ἢ εὐνοῦς Μοῖρα τάττει.
Βλέπουν αὐτοὶ τὸν ἄρχοντα, πῶς ζῆ, πῶς διευθύνει
Μὲ φρόνησιν τὸ κράτος του, πῶς ὁμιλεῖ, τί πράττει.
Τὰς σκέψεις του τὰς ἐμβριθεῖς καὶ τὰς σαφῆς θαυ-
[μάζουν,
Χωρὶς κἄν νὰ γνωρίζωσι πόθεν αὐταὶ πηγάζουν.

20

Ἀλλὰ ἐν δημοκρατικῇ τοῦ ὄχλου συναθροίσει,
Ἔστω καὶ ἀπὸ Σόλωνας σύγκειται ἡ Λυκούργους,
Ἡ εἰδεχθῆς διχόνοια τὴν δῆδ' αὖ τῆς θά σείσει,
Πάθη διερεθίζουσα καὶ πειρασμοὺς κακούργους·
Λόγοι πολλοὶ ἀκούονται, πολλὴ φιλονεικία,
Πλὴν ἀγαθὴ ἀπόφασις δὲν γίνεται καμμία.

21

Τοιαύτην σύνοδον ὦθει ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ βεῦμα,
Σπανίως δὲ τὴν ὁδηγεῖ τὸ δίκαιον, ἡ κρίσις·
Ποτὲ νικᾷ ὁ εὐγλωττος μὲ τὸ γοργόν του πνεῦμα,
Καὶ ἄλλοτε ὁ πονηρὸς κ' ἡ πονηρὰ του φύσις·
Διὸ κ' εἰς τὴν ἐρώτησιν· Τί ἡ δημοκρατία;
Ἀπάντησεν ἀνώνυμος σοφὸς τις· ἀταξία!

22

Ὅποτεν ἡ διοίκησις, ἀρχὴ διηρημένη,
Ἐπὶ πολλῶν ἐκτείνεται πολιτικῶν προσώπων,
Ὡς ὕλη εἶν' ἠλεκτρικὴ, ἥτις ἐκτεινομένη
Δὲν μένει εἰς τὰ ὅρια τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων.
Καὶ ὅσω περισσότερον ἀπλοῦνται, τόσω πλείω
Καὶ ἀτελεῖς καὶ ἀσθενεῖς καθίστανται κ' αἱ δύο.

23

Πλὴν ὅταν ὁ ἠλεκτρισμὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐκεῖνος
Πυκνοῦται, νέφη μελανὰ ἐπὶ νεφῶν ἐγείρων,
Γίνεται αἰφνης κεραυνός, κ' ἐκρήγνυται, τὸ θρῆνος
Καὶ τὴν δεινὴν καταστροφὴν, ὅπου περνᾷ, ἐνσπείρων.
Οὕτω καὶ ἡ διοίκησις προκόπτει, κραταιοῦται,
Εἰς ἓν καὶ μόνον πρόσωπον ὁπότεν συγκεντροῦται.

24

Βαθεῖα πανταχοῦ σιγή· ὁ ἄρχων θά λαλήσῃ·
Ὅλοι προσέχουν, σιωποῦν, φόβος παντοῦ καὶ τρόμος,
Οὔτε ν' ἀντείπη τις τολμᾷ, οὔτε κἄν ν' ἀπαντήσῃ,
Ἡ θέλησις του γενικὸς εἰς πάντας εἶναι νόμος,
Καὶ λέγεις ὅτι μετ' αὐτοῦ, ἄρχοντος ἀνωτάτου,
Κι' αὐτὸς συνδέει ὁ Θεὸς τὰ δικαιώματά του.

25

Τὸ θέλει ὁ μονάρχης μου; πρωθυπουργός θά γείνω·
Ἄς εἶμαι ζῶν ἀμαθὴς, γνωστὸν ἐπὶ βλακίᾳ,
Τὴν χώραν ἔλην κυβερνῶ, τὸ κράτος διευθύνω·
Ὁ νοῦς μου γίνετ' ἔξοχος, οἱ λόγοι μου σοφία,
Ἡ πρότερον βλακία μου ἐν ἀκαρεῖ μ' ἀφίνει,
Καὶ ὡς εἰς τύπον καινουργῆ ὁ ἡγεμὼν μὲ χύνει.

26

Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἡ μοναρχία
Εἶναι τὸ τελειότατον ἐκ τῶν πολιτευμάτων,
Καὶ ὅτι εἶναι ὡς αὐτὴ ἡ Θεῖα ἐξουσία,
Ἥτις τῶν πάντων, ὁρατῶν κρατεῖ καὶ ἀοράτων.
Ὅ,τι καλὸν τὸ δέχεται κ' ἐν ἑαυτῇ ἐγκλείει,
Τὸ δὲ κακὸν τὸ ἀπωθεῖ κ' εὐθὺς τὸ ἀποπτύει.

27

Εἶναι αὐταὶ ἀλήθειαι ψηλαφηταί, μεγάλαι,
Ἄς σήμερον δὲν ἀγνοεῖ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων,
Καὶ ἄς τὰ ζῶα κάλλιστα ἐγνώριζον τὸ πάλαι,
Διὸ κ' εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, χωρὶς κόπον,
Τὰ ζῶα παρεδέχθησαν ἀπόφασιν, τὴν μίαν,
Πρὸς τὸ καλὸν τῆς χώρας των νὰ στήσουν μοναρχίαν.

28

Νὰ συζητήσουν ἔμενον, ἂν πρέπη ἡγεμόνα
Ἀπόλυτον νὰ ἔχωσιν, ἢ ἂν συμφέρῃ νόμον
Τοῦ κράτους νὰ ψηφίσωσι καὶ σταθερὸν κανόνα,
Ὀριστικῶς χαράττοντα τῷ βασιλεῖ τὸν δρόμον,
Ἴνα κρατῆ τὰ ὅρια, τὰ διαγεγραμμένα,
Καὶ μὴ πατῆ προνόμια τρίτων κεκρυγμένα,

29

Καὶ ἵνα μὴ τῶν γενικῶν ἀφροντις συμφερόντων
Τὰ θυσιάσῃ δωρεάν, τὰ ἑαυτοῦ προκρίνων,
Ὡς πράττουσι τὴν σήμερον οἱ πλείστοι τῶν ἀρχόντων·
Ἐνὶ δὲ λόγῳ ἄρχοντα ἤθελον ἐξ ἐκείνων,
Οὓς οἱ πολιτικοὶ ἡμῶν ἔς τὰ περιοδικὰ των
Καλοῦσι συνταγματικούς κατὰ τὰ λεξικά των.

30

Ἐκτός δὲ τούτου ἐπειδὴ ἡ σεβαστὴ ἐκείνη
Συνέλευσις μοναρχικὴν εἶχεν ὀρίσει πλέον
Τῆς Κυβερνήσεως μορφήν, δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ
Καὶ ἄνευ συζητήσεως ἐν ζήτημα σπουδαῖον·
Ἄν αἰρετὴ ἐσύμφερεν ἐν γένει ἐξουσία,
Ἡ μᾶλλον διαδοχικὴ νὰ ᾖναι βασιλεία.

31

Αὐτὰ δὲ τὰ συστήματα, ἀμφοτέρω ἐν χρήσει,
Καὶ τὰ καλὰ των ἔχουσιν, ἔχουν καὶ τὰς ἐλλείψεις.
Ἰπάρχει φόβος, τύραννος μήπως σὲ κυβερνήσῃ,
Ἡ μὴ εἰς βλακ' ἀναγκασθῆς τὸν τράχηλον νὰ κύψῃς·
Διὸ καὶ τὸ συνέδριον εἶχεν ἀποφασίσει
Τὸ κέρδος πρὸς τὸν κίνδυνον ὠρίμως νὰ σταθμίσει.

32

Τὰ δυνατὰ καὶ στιβαρὰ τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα
Ἐπόθεον προεξάρχουσιν τὴν ἀριστοκρατίαν,
Διὰ νὰ ἔχουν πάντοτε εἰς ὄλα τὰ πρωτεῖα,
Δὲν ἤθελον ἀπόλυτον νὰ ἔχουν βασιλείαν.
Δὲν ἤθελον ὁ ἡγεμὼν κατὰ δοκοῦν καὶ κρίσιν
Νὰ κάμνῃ ἀνεξέλεγκτον τῆς ἐξουσίας χρῆσιν.

33

Ἄλλ' ὅπως ἀναγκάσωσιν αὐτὸν τὸν βασιλέα,
 Νὰ μὴ συγχέῃ βόρβορον καὶ καθαρὸν χρυσίον,
 Νὰ σέβεται καὶ νόμιμα καὶ δίκαια ἀρχαῖα,
 Προνόμια μὴ καταργῶν, βαθμοὺς μὴ καταλύων,
 Εἰς δύο ἤθελον βουλὰς τὰ ζῶα νὰ χωρίσουν,
 Καὶ ἄνω ζῶα δηλαδὴ καὶ κάτω νὰ ὀρίσουν.

34

Ἄρχοντα ταῦτα αἰρετὸν ἐπόθουν ἐκ συμφώνου,
 Καθότι ἕκαστον αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν πρωτίστων
 Πρώτιστον ἐνομίζετο καὶ ἄξιον τοῦ θρόνου,
 Καὶ δὲν ἀμφέβαλλον ποσῶς, ὅτι οἱ ἐκλογεῖς τῶν
 Ὑπ' ὄψιν θὰ ἐλάμβανον κατὰ φυσικὸν χρέος
 Τῶν περιθιπέτων γενεῶν καὶ ὄνομα καὶ κλέος.

35

Ἀπέναντι τοῦ κόμματος τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου
 Ὑπῆρξεν ὁμῶς τῶν λοιπῶν ἡ πλειονοψηφία,
 Ἦτις τὴν θέσιν βλέπουσα, εἰς ἦν τὴν ἐταπεινῶν
 Τῶν δυνατῶν τὸ αὐθαδὲς καὶ ἡ ἀλαζονεία,
 Εἰς βασιλέα ἠλπίζεν ἀπόλυτον, γενναῖον
 Νὰ εὖρη ὑπερασπιστὴν, καὶ στήριγμα ἑδραῖον.

36

Διότι ἤξευρεν αὐτὴ καλῶς, ὅτι μονάρχης
 Ἀπόλυτος, αὐθαίρετος καὶ καθαρὸς σημαίνει
 Τὸ κάτω κάτω τύραννον, καὶ ὅτι πολιτάρχης
 Τοιοῦτος ἀτιμωρητὴ ἐπὶ πολὺ δὲν μένει
 Ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀν στενωῶς, μὲ τρόπον τὸν οἰκεῖον,
 Τὸ ἄκρον δημοκρατικὸν δὲν ἀσπασθῆ στοιχεῖον.

37

Σκύλος χανδρὸς διεύθυνε τὸ μέγα τοῦτο κόμμα·
 Ὁ σκύλος οὗτος ἄγριος μὲ κεφαλὴν παχεῖαν,
 Εἶχε τὰς τρίχας μελανὰς καὶ ἐρυθρὸν τὸ ὄμμα,
 Ἀκούραστον τὸ στήθος του καὶ τὴν φωνὴν τραχεῖαν.
 Γαυγίζε· ἀκκτάπαυστα, ὄρμα, φυσᾶ, ἀσθμαίνει,
 Ῥῆξιν ζητεῖ καὶ ἔριδας, καὶ ἡσυχος δὲν μένει.

38

Πλὴν δῶρον εἶχε φυσικὸν, πολῦτιμον καὶ θεῖον,
 Εἶχε τοὺς λόγους πειστικούς, εὐγλωττος ἦτο φύσει·
 Ἐτη πολλὰ κ' ἐπιμελῶς φοιτήσας εἰς σχολεῖον
 Πολιτικὸν τι εἶχ' ἐκεῖ σύστημα σχηματίσει,
 Ὅ,περ καθ' ὃ ἀλλόκοτον, πρωτοφανὲς ὡς ἦτο,
 Ἐκτοτε εἴη πολιτικὴ τοῦ Σκύλου ἐκκαλεῖτο.

39

Τοιαύτη ἡ πολιτικὴ τῶν ζώων γνώμη ἦτο,
 Ὅποιαν σὰς ἐξέθεσα ἐν τοῖς προηγουμένοις.
 Ἐκ τῶν ποικίλων δὲ γνωμῶν ὁ σκύλος ὠφελεῖτο
 Διὰ μεγάλης ἐξέως καὶ τέχνης ἐσκευμένης,
 Χωρὶς ν' ἀντιστρατεύηται, χωρὶς νὰ ἀποτρέπη·
 Ὁ ἔχων πρακτικὸν τὸν νοῦν οὕτω νὰ πράττει πρέπει.

40

Ὅθεν κ' εἰς τὴν συνέλευσιν εἶχεν ἀποφασίσει
 Νὰ λάβῃ θέσιν ὑψηλὴν ὡς ἐντιμὸς πολίτης·
 Ἄλλ' εἰς τὸν θρόνον μὴ τολμῶν ἀκόμη ν' ἀτενίσῃ
 Ἐγένετο δημαγωγὸς, τοῦ ὄχλου κυβερνήτης.
 Δὲν ἤθελεν, ἐκήρυττε, τὸν θρόνον, πλὴν μὲ ζέσιν
 Τοῦ ἰσχυροῦ πρωθυπουργοῦ ἐθήρσε τὴν θέσιν.

41

Οἱ ἡγεμόνες, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, τὸν θρόνον
 Μετὰ καιρὸν βρύνονται· (τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει!)
 Ὅταν λοιπὸν ὁ ὑπουργὸς τὸν ἄρχοντα οὐ μόνον
 Θωπεύῃ καὶ εὐχαριστῇ, ἀλλὰ καὶ τὸν συντρέχῃ,
 Τότε (καὶ τοῦτου συνεχῶς παραδειγμα ὑπάρχει)
 Ὁ ἄρχων ὑποτάσσεται κί' ὁ ὑπουργὸς του ἄρχει.

42

Διήγειρε τῶν ἰσχυρῶν τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον
 Ὁ σκύλος, ἀλλὰ τῶν πολλῶν τὸν θαυμασμὸν ἐκίνει,
 Ὡς οἱ δεινοὶ δημαγωγοὶ τῆς Ῥώμης πρὸ αἰώνων,
 Οἱ Γράκχοι καὶ οἱ Κλαύδιοι, Ροῦλλοι καὶ Σατουρνίνοι,
 Διὸ καὶ ἅμα ἠνοιξεν ὁ εὐγλωττος τὸ στόμα,
 Ῥαγδαίως ἐπευφάνησεν ὀλόκληρον τὸ κόμμα.

43

Ὡς πότε ἡ συζήτησις, ἡ στεῖρα καὶ μπαταῖα;
 Ἀνέκραξεν ἀτάραχος καὶ τὴν φωνὴν ὑψόνων.
 Ὡ σεβαστὴ δημήγυρις, ζητοῦμεν βασιλέα,
 Μονάρχην ἀληθῆ, κί' οὐχὶ διὰ τὸν τύπον μόνον·
 Θέλομεν ἄρχοντα καλὸν, ὅστις μὲ παρρησίαν
 Τὸ ἄδικον νὰ τιμωρῇ καὶ νὰ κτυπᾷ τὴν βίαν.

44

Δὲν ἀπαιτοῦμεν περιττὰς, πομπώδεις παρατάξεις,
 Δὲν θέλομεν ἀνάκτορα καὶ θεραπόντων πλῆθος,
 Θέλομεν ἀνακτα καλὰν, καλὰς νὰ κάμνῃ πράξεις,
 Νὰ ἔχῃ νοῦν καὶ θέλησιν καὶ δύναμιν καὶ στήθος.
 Πρὸς τοῦτο συνεκλήθημεν, πρὸς τοῦτο καὶ ἀνοίγει
 Τὰς θύρας ἡ συνέλευσις· τὸ πρᾶγμα κατεπείγει.

45

Πολλῶν ἀρχόντων προσβολὰς καὶ πάθη ἐξημιμένα
 Ὅχι! δὲν ἀναχόμεθα, οὐδὲ ὑπροφίαν·
 Ἄφ' οὗ θὰ ὑπακούσωμεν, καλλίτερον εἰς ἓνα·
 Ἄς ἔχῃ οὗτος μόνος του τὴν ὅλην ἐξουσίαν·
 Τὸν νόμιμόν μου ἄρχοντα τὸν δέχομαι ἀσμένως,
 Πλὴν ἄρχων μου δὲν γίνεται ὁ ὄρπαξ καὶ ὁ ξένος!

46

Τὸ ἐπιβάλλειν θέλησιν, νόμους εἰς βασιλέα,
 Ὡ σεβαστά μου, ὑψηλὰ ζῶα, μὲ συγχωρεῖτε,
 Ἀφρόνων εἶναι ἴδιον, εἶναι κενὴ ἰδέα.
 Θὰ τ' ἀποδείξω παρευθὺς, καὶ ὅλοι θὰ πεισθῆτε·
 Ὅτι δὲν λέγω χάλτια, πιστεύετε, ἐλπίζω·
 Σκέπτομαι ὡς φιλόσοφος. Ἀκούσατε, ἀρχίζω.

47

Εἶπεν, ἱστάθη, ἔβηξε, μὲ φυσιογνωμίαν
Προσέβλεψε φιλάρεσκον τὸ συνηγμένον στίφος,
Ὡς θέλων τὴν ἐντύπωσιν νὰ ἴδῃ, τὴν ὁποῖαν
Τὸ εὐγλωττόν του ἔκαμε καὶ πειστικόν του ὕφος.
Σκοπὸς τῶν πρώτων λόγων του ἦτο νὰ ἐξετάσῃ
Τὸ πνεῦμα τῶν ἀκρατῶν, καὶ νὰ τοὺς δοκιμάσῃ.

48

Ἐκ δὲ τῶν ζώων ἄλλα μὲν ὡς ἐκ τῆς ἀκηδίας
Καθ' ὅλα περδέχθησαν τοῦ σκύλου τὰς ἰδέας,
Καὶ ἄλλα ἐκ κουφότητος ἢ καὶ ἐξ ἀπειρίας
Ὁρθὰς εὔρον τοῦ ῥήτορος τὰς φράσεις τὰς γενναίας.
Ὁ ἐξυπναὸς ἀείποτε τὰ πλήθη διεγείρει,
Καὶ τὸν μικρόνουν ὀδηγεῖ, καὶ ὅπως θέλει σύρει.

49

Πρὸς εὐαρίθμους φίλους του εἶχέ τι ὁμιλήσει
Καὶ πρὸ τῆς συζητήσεως εἰλικρινῶς, ὡς φίλος
Καθότι καὶ φιλόποπτος καὶ δύσπιστος ἦν φύσει.
Μωρὸν τὸ ἐμπιστεῦσθαι, ἐπρέσβευεν ὁ σκύλος.
Οἱ μὲν λοιπὸν δὲν τείνουσι τὰ ὠτά των, χασμῶνται,
Οἱ δὲ οὐδ' ἀκροάζονται, βρύνονται, κοιμῶνται.

50

Μόν' ἢ Ἀλώπηξ σκέπτεται, ἀκούει, δὲν κοιμᾶται
Στιγμὴν τοσοῦτον κρίσιμον, σπουδαίαν δὲν ἀφίνει,
Νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν ὀλόκληρον πειράται
Τὴν τέχνην τῆς καὶ τὰς γνωστὰς δυνάμεις τῆς ἀξύνει.
Ἐγνώριζε κ' εἶχε πεισθῆ αὐτὴ ποικιλοτρόπως,
Ὅτι ὁ σκύλος δὲν λαλεῖ οὐδ' ἐνεργεῖ ἀσκόπως.

51

Προσέχει ἄγρυπνος λοιπὸν, ὁποῖαν τινὰ φάσιν
Θὰ λάβῃ ἢ ὑπόθεσις καὶ ποῦ θὰ καταντήσῃ.
Δὲν θέλει νὰ ἀποφανθῇ, ἐκάστου πρὶν τὴν τάσιν
Κατίδῃ, καὶ τὸ φρόνημα τὸ μυστικὸν γνωρίσῃ.
Βλέπει τὰ πάντ' ἀόρατος, καὶ οὐδὲ κἄν κινεῖται.
Ὁ ἵππος τότε ἀναστάς τὸν λόγον ἐξαιτεῖται.

52

ὦ σκύλε, λέγει, ἤλθομεν ἐδῶ νὰ συσκεφθῶμεν,
Πῶς νὰ καλλιτερεύσωμεν τὴν τύχην μας ἐν γένει,
Ἡμεῖς οἱ ἀσυνήθιστοι ὑπὸ ζυγὸν νὰ ζῶμεν
Δὲν ἐννοῶ πῶς ἢ στρεβλὴ ἰδέα σου ἐμβαίνει,
Νὰ μᾶς προτείνῃς σύστημα κακόν, καὶ περὰ φύσιν,
Ἀρχὴν δὲ ἀντιβαίνουσιν εἰς τὴν ὀρθὴν τὴν κρίσιν.

53

Ἵπ' ἀνακτα ἀπόλυτον σὺ τίποτε δὲν εἶσαι,
Ἢ εἶσαι μόνον τί, ἐάν αὐτὸς τὸ προαιρῆται.
Θὰ ἔλθῃ ἴσως ἐποχὴ, καθ' ἣν θὰ ἐνθυμῆσαι
Τῶν λόγων μου τὸ ἀληθές. Ὡρίμως ἀπαιτεῖται
Νὰ τὸ σκεφθῆς πρὶν ἢ ἡμᾶς καὶ σὲ ἐκμηδενίσῃς.
Τί ὠφελεῖ ἂν ἔπειτα πικρῶς μετανοήσῃς;

54

Μὲ συγχωρεῖς' ὁ λόγος σου, πολὺτιμέ μου φίλε,
Μᾶς φέρ' εἰς δρόμον κάκιστον, μᾶς φέρ' εἰς τὴν δουλείαν.
Ὅσω ἀπολυτότερος ὁ ἄρχων εἶναι, σκύλε,
Τόσον καὶ καταχρᾶται, ἂν εἰς τὴν ὀρμὴν καὶ βίαν
Τοῦ ἀτιθάσσου ἄρχοντος μὲ σκέψιν, καταλλήλως
Δὲν θέσῃς νόμιμον φραγμόν. Καὶ ἀπαντᾷ ὁ σκύλος:

55

Ζητῶ συγγνώμην, φίλε μου, σκιοφόβος δ' εἶσαι
Βλέπεις ἀνύπαρκτα δεινὰ, καταστροφὰς ματαίας
Ὡς τέρας τὸν ἀπόλυτον σὺ ἀνακτα φοβεῖσαι,
Καὶ προκαταλαμβάνεσαι ἀπὸ κοινὰς ἰδέας.
Λόγον δὲν κάμνω δύσληπτον πρὸς σέ κ' ἀφρημένον,
Ἵπὸ τοῦ πράγματος αὐτοῦ σὲ θέλω πεπεισμένον.

56

Τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, καθεὶς μας τὸ γνωρίζει,
Ὅτι καὶ λέγει κ' ἐνεργεῖ καὶ σιέπτει ἐσκεμμένως,
Καὶ ὅμως τὴν ἀπόλυτον ἀρχὴν ὑποστηρίζει
Αὐτὸ τὸ περινούστατον, αὐτὸ τὸ μέγα γένος.
Διότι τὸ ἀπόλυτον οὐ μόνον ὡς τὸ πλεόν
Συμφέρον εὔρε σύστημα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον.

57

Ἄλλως τε καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὸ δίπουν τοῦτο ζῶον,
Τὸ πλήρες ματαιότητος, πλήρες ὑπεροψίας,
Θὰ ἄφινε μονάρχην του ἀπείρακτον καὶ σῶον
Κ' ἐνθρονισμένον νὰ κρατῇ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας;
Θὰ ἐπροτίμῃ τὸ ἀπλοῦν συμφέρον τοῦ κυρίου,
Ἀπὸ συμφέρον γενικόν, συμφέρον δημοσίου;

58

Δὲν βλέπεις πῶς οἱ ἄνθρωποι μὲ ἄκραν προθυμίαν
Ἀλληλοκτόνοι γίνονται τοσοῦτον ἐπιμόνως,
Νὰ καταστήσουν ἰσχυρὰν ζητοῦντες ἐξουσίαν
Ἀπόλυτον, δεσποτικὴν, τυράννου ἡγεμόνος;
Δὲν βλέπεις, ἕκαστος αὐτῶν πῶς ὡς τιμὴν θηρεύει
Τὴν τοῦ μονάρχου εὐνοίαν καὶ τὸν ζυγὸν λατρεύει;

59

Ἐάν ἰδέας μυστικὰς τρέφῃς κ' ἐλευθερίας,
Ἢ ν' ἀμφιβάλλῃς κἄν τολμᾷς περὶ τοῦ βασιλέως,
Ἀνατροπεὺς τῆς τάξεως καλεῖσαι κ' ἡσυχίας,
Καὶ ἀποστάτης βδελυρὸς θὰ κηρυχθῇς ταχέως.
Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔθετον τὰς διατάξεις οὕτω,
Ἐάν δὲν εἶχον ἰσχυροὺς λόγους αὐτοὶ πρὸς τοῦτο;

60

Λοιπὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν μας τὴν μεγάλην
Ἄφες τοὺς φόβους, φίλε μου, καὶ τοὺς ἐνδοιασμούς σου.
Δεσποτισμὸς χρειάζεται, ναί! τὸ κηρύττω πάλιν.
Δὲν σ' ἐπεισαν οἱ λόγοι μου; ἄφες τοὺς διαγχομούς σου!
Ἵπὸ ἀνθρώπων βλέπεις τί προαποφασισμένον;
Θεῶρει τοῦτο ζήτημα, ὦ φίλε, λελυμένον.

61

Ἦτον εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ Ἄρκτος, τὴν ὁποίαν
Ἄνθρωποι ἀλυσίδετον εἶχόν ποτε κρατήσαι,
Καὶ ἦτις εὐραπέτευσεν, εὐρούσα εὐκαιρίαν·
Καθ' ὅλην τὴν συζήτησιν εἶχε κρυφᾶ γογγύσαι·
Μόλις δ' ὁ σκύλος ἔπαυσεν, ἀμέσως ἐγερθεῖσα,
Τοιαῦτα εἶπεν ἰταμῶς καὶ πρὸς αὐτὸν στραφεῖσα.

62

Σὺ, ὅστις εἰς τοὺς λόγους σου τοσαύτην χάριν χύνεις,
Ἐνταῦθα ὡς παράδειγμα τὸν ἄνθρωπον νὰ φέρης,
Νομίζεις ὅτι μέγα τι ἢ ἔξοχον προτείνεις;
Τὸ πάντων ἀλαγώτατον τῶν ζώων ἀναφέρεις.
Παράδειγμα καλλίτερον θρεῖλεις νὰ μᾶς δώσης,
Ἄν θέλῃς πρὸς τὴν γνώμην σου κ' ἡμᾶς νὰ συμμορ-
[φώσης.

63

Κ' εὐθύς ὁ Σκύλος· ἄλλοτε αὐτὸν, καθ' οὗ κενώνει
Τὸ χεῖλος σου πικρὰν χολὴν, εἶχες ὑπηρετήσαι.
Κ' ἢ Ἄρκτος εἶπεν· ἄρ' ἔστις ὑποδουλῶναι
ἔχει καὶ τὸ δικαίωμα ἀγάπην ν' ἀπαιτήσῃ;
Τὰ ζῶα ἐμειδίασαν κ' ἐκρότησαν τὰς χεῖρας,
Ὁ σκύλος πλὴν ἀπτόητος καὶ τὴν φωνὴν ἐγείρας,

64

Ὁ βασιλεὺς (ἐπρόσθεσεν) ὅστις τοῦ βασιλέως
Δὲν ἔχει παρὰ τὴν μορφήν, νευρόσπαστόν τι μᾶλλον
ἢ ἄρχων εἶναι. Θέλησις χωρὶς ἰσχύον, ταχέως
Καθίσταται περίγελως καὶ χλευασμὸς τῶν ἄλλων.
Ὅθεν ὁπότεν βασιλεὺς τοιοῦτον δρόμον τρέχῃ,
Πρέπει νὰ προτιμήσῃ τις οὐδὲ κ' ἂν νὰ τὸν ἔχῃ.

65

Ὅπότεν δὲ τ' ἀνάπαλιν ἰσχύον ὁ ἄρχων ἔχῃ,
Ἐν ἧ τὸ νεῦρον ἐγκείται τῆς ὅλης ἐξουσίας,
Συνθήκας δὲν παρατηρεῖ, εἰς νόμους δὲν προσέχει.
Ποτὲ δὲν εἶν' ὁ ἰσχυρὸς δούλος τῆς συμφωνίας.
Συνθῆκαι καὶ συμβόλαια μὲ τοῦτον δὲν ἀξίζουσιν.
Αὐτὰ δεσμεύουσιν τὸν δειλὸν, τὸν ἀσθενῆ φοβίζουσιν.

66

Μᾶς τὸ δεικνύ' ἢ φρόνησις μᾶς τὸ διδάσκ' ἢ πείρα,
Ὅπου ὑπάρχει σύνταγμα, τ' ὅποιον περιστέλλει
Τὴν ἀνωτάτην θέλησιν, ὁ κυβερνῶν τὴν χεῖρα
Πάντοτ' ἐγείρει κατ' αὐτοῦ καὶ νὰ κτυπήσῃ θέλει
Τὴν ὀχληρὰν του σύμβασιν· καὶ ἂν τυχὸν ἰσχύῃ,
Τοὺς νόμους τοῦ συντάγματος βιαίως καταλύει.

67

Πλὴν συνταγματικὸν ἀπλῶς δὲν θέλομεν μονάρχην,
Τὸ διατί ἐξέθεσα· δὲν θέλει ἀναπτύξῃς·
Ἄλλ' ὅμως μᾶτε αἰρετὸν ζητοῦμεν κυριάρχην,
Διότ' εἰς πάσαν ἐκλογὴν αἱ μανιώδεις ῥήξεις
Τῶν ἐκζητούτων τὴν ἀρχὴν, στοιχείων ἀντιπάλων,
Θὰ εἶν' ἐκάστοτε πηγὰς δυστυχιῶν μεγάλων.

68

Συμφέρει διαδοχικὸς, ἀπόλυτος νὰ λάβῃ
Μονάρχης τὴν διοίκησιν· τὸ λέγω καὶ ἐν τέλει.
Πλὴν φόβος τούτου ἕνεκα νὰ μὴ σᾶς καταλάβῃ,
Μήπως μᾶς γείνη τύραννος. Μόνον ἐφ' ὅσον θέλει
Τὸν ὑποφέρει ὁ λαὸς καὶ μένει ἐν δουλείᾳ·
Καὶ εὐγε! ἀνεφώνησεν ἡ πλειονοψηφία.

69

Μὲ βίαν περιέστελλεν ἡ μειονοψηφία
Τὴν ἀκατάσχετον ὀργὴν ὀρμητικῶς ἀγρίως,
Τὰ ζῶα ταῦτα ἐσπρωχεν ἡ φύσις ἢ ἄγρία.
Ἐστρεφον βλέμμα βλοσυρὸν, ἐμούγγριζον κρυφίως·
Καὶ ὅπως μὴ ἀκούωνται οἱ λόγοι οἱ ὀργίλοι,
Κρυφίως ἐψιθύριζον· Κατηραμένοι, σκύλοι!

70

Εἶτε κακοὶ εἶτε καλοὶ καὶ δίκαιοι τοῦ σκύλου
Οἱ λόγοι ἦσαν οἱ δεινοί, τινὰ τῶν πλατυστόμων
Ζώων ἐκεῖ ἠδύναντο τοὺς λόγους τοῦ στωμύλου
Ἀμέσως ν' ἀντικρούσωσι, κ' ἐντὸς αὐτῶν τῶν νόμων
Νὰ ἀπαντήσουν μ' εὐτολμον καὶ μ' εὐσχημον τὸν
[τρόπον,
Χωρὶς ποσῶς νὰ φοβηθοῦν τὸν νέον δημοκόπον.

71

Ὁ σκύλος πλὴν ὁ τολμηρὸς, μερίδα διευθύνων
Σημαντικὴν, διέθετε ψήφων πληθὺν μεγάλην·
Κ' οἱ κομματάρχαι οἱ γνωστοὶ τὸν προπετῆ ἐκείνον
Νὰ ἐχθρευθοῦν δὲν ἤθελον εἰς τὴν παρούσῃν πάλην,
Διότι κᾶπως ἤλπιζεν ἕκαστος κομματάρχης,
(Κρυφίως καὶ καθ' ἑαυτὸν) νὰ ἐκλεχθῆ μονάρχης.

72

Ἄν καὶ μεστὰ οἰήσεως, πλήρη ἀλαζονείας,
Τὰ ζῶα ταῦτα εὐπειθῆ ἐφαίνοντο πολλάκις,
Ὅταν ὁ νοῦς των μυστικῶς σκέψεις φιλοδοξίας
Ἦ συμφερόντων ἔτρεφε. Τὰ ἔβλεπε συχνάκις
Νὰ ἔρπουν τότε ποταπῶς, καὶ μ' ὅλα τὰ σωστά των
Νὰ κολακεύουν χαμερπῶς καὶ τὰ μικρότερα των.

73

Διὸ καὶ τῶρ' ἀπέκρυπτον μὲ τέχνην θυμωσίαν
Τὸ πείσμα τὸ ἐνδόμυχον, καὶ ἅμα ὁ ἠγήτωρ
Τοῦ κόμματος κατέπαυσεν αὐτοῦ τὴν ὁμιλίαν
Ὅλα τοῦ ἐμειδίασαν, καὶ ὁ τετράπους ῥήτωρ
Πραγματικῶς ἐπίστευσεν, πῶς ὄλων τὰς καρδίας
Εἶχεν ἐλκύσει πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς εὐγλωττίας.

74

Προσποίσεις! ἢ δῶρημα Θεοῦ σὺ εἶσαι θεῖον,
Ἦ εἶσαι ἐπινόησις ἀνθρώπων θαυμασία,
Ἦ τύχη μὲ τὰς χεῖράς σου καθ' ὅλον μᾶς τὴν βίον
Μᾶς δαψιλεύει χάριτας καὶ ἀγαθὰ παντοῖα.
Παποίθησιν αὐ' ἔχρυσαν εἰς σέ, τὰς προσπάθειάς,
Παιδαριώδους καὶ μωρᾶς γελαῆς εὐλικρινείας.

75

Τοιοῦτοι δὲ τῶν χρόνων μας δὲν εἶναι οἱ μεγάλοι,
Οἵτινες τὴν ἀφέλειαν ἔχουσιν ὁδηγόν των.
Αὐτῶν τὴν εὐγενῆ ψυχὴν οὐδόλως μεταβάλλει
Ἡ δύναμις ἢ βάνυσος αἰώνων παρελθόντων.
Τὸ πνεῦμά των οἱ καθ' ἡμᾶς δὲν θὰ ἐξευτελίσουν,
Καὶ σκῆπτρον ἂν ἐπράξειτο ἢ θρόνον ν' ἀποκτήσουν.

76

Πλὴν τοῦτο εἶναι βέβαιον, ὅτι μὲ νέα ἦθη
Τῆς τορεινῆς πολιτικῆς ἢ τέχνη ἢ μεγάλη,
Χύνουσα λάμψιν φαινήν ἐπὶ τῆς γῆς τὰ πλῆθη
Ἐγώισμὸν ἠρωϊκὸν ἀπανταχοῦ ἐμβάλλει·
Ἀδροφροσύνης πρόληψιν καμμίαν δὲν γνωρίζει,
Καὶ ὡς πολιτικὸν αὐτὴν σφάλμα χαρακτηρίζει,

77

Τὸ ἱερὸν καὶ φλέγον πῦρ φιλοσοφίας νέας
Τὸν κόσμον βελτιούμενον, γηράσκοντα θερμαίνει,
Τὰς τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ἱστορικὰς ἰδέας
Ἄν ἀποσιῆ βαθμηδὸν ὁ κόσμος, τί σημαίνει ;
Αὐτὸ νὰ μὴ μᾶς ἐνοχλῇ τὰ πράγματα ὡς βαίνουσι
Τὸν δρόμον των ὡς βαίνουσι καὶ κάλλιστα πηγαίνουν.

78

Τῶν ζώων ἢ συνέλευσις οὐδόλως ἐναντία
Ἐφάνη εἰς τὴν πρότασιν τοῦ σκύλου, ὡς προεῖπον.
Ἀπεφασίσθη δ' ἐξ ἀρχῆς νὰ γείνη μοναρχία
Μὲ θρόνον διαδοχικόν· ἐστρώθη κατὰ τύπον
Καὶ ἀκριβῆς κατάλογος εἰς τακτικὸν βιβλίον
Τῶν ἐκζητούντων τὴν ἀρχὴν πολλῶν ὑποψηφίων,

79

Ἄλλ' ἴσως οἱ τετράποδες ἐκείνοι ψηφοφόροι
Ἐγνώριζον καλλίτερον τῶν νέων ἐκλογέων,
Γνώσεις ὅτι χρειάζονται καὶ ἀπαιτοῦνται ὄροι
Ἀνώτεροι εἰς ἐκλογὰς ἀρχόντων βασιλέων,
Καὶ ὅτι πρέπ' ἢ ἐκλογὴ νὰ προχωρῇ βραδέως,
Κ' ἢ ψῆφος νὰ μὴ δίδεται ἀσκόπως καὶ ματαίως,

80

Καὶ ὅτι νὰ παρχωρῆς ὅλως ἐπιπολαίως
Ἀρχὴν ἀπεριόριστον, ὑψίστην ἐξουσίαν,
Εἶναι ὡπᾶν νὰ ἔθετες εἰς χεῖρας βασιλέως
Τῶν ὑπηκόων τὴν ζωὴν, τιμὴν, περιουσίαν.
Καὶ ὅτι ἄλλο ἕλαστος ἐπὶ τῆς γῆς θηρεύει,
Καὶ ἴσον μὲ τὰ χρήματα ἢ τὴν ζωὴν λατρεύει.

81

Βεβιάως ὅταν πρόκηται περὶ ἡγεμονίας
Πριγκήπων διαδοχικῶν, τὸ πρᾶγμα δὲν παρέχει
(τὰ ζῶα τὸ ἐγνώριζον) μεγάλας δυσκολίας·
Ὁ πρίγκηψ τὰ προσόντα του ἐκ γενετῆς τὰ ἔχει,
Γνωρίζει τὸν προορισμὸν, τὸ χρέος του γνωρίζει,
Ἡ φύσις βασιλόπαιδας δεόντως καταρτίζει.

82

Καὶ κατὰ νόμον φυσικὸν καὶ θαυμαστὸν συμβαίνει,
Ἡ ἀρετὴ μὲ τὸ κλεινὸν τοῦ γένους κατ' ἐλίγον
Ἀπὸ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν καὶ αὐτὴ νὰ μεταβαίνει·
Καθὼς τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς διὰ τῶν διωρύγων
Μετοχστεύεται, χωρὶς, καὶ ἂν τις σωλὴν τρυπήσῃ,
Ἐκ τοῦ σωλῆνος τοῦ νεροῦ σταγῶν νὰ ἐκχειλίσῃ.

83

Ἡμεῖς λοιπὸν τὴν σήμερον πολὺ καλὰ ποιούμεν,
Ν' ἀφίνωμεν νὰ ἐνεργῇ εἰς ταῦτα μόν' ἢ φύσις·
Ἄλλὰ τὰ ζῶα, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁμιλοῦμεν,
Ἀνάγκη ἦτο νὰ σκεφθοῦν, νὰ συζητήσουν κρίσεις,
Προσόντα νὰ σταθμίσωσι, πρὶν τῶν ὑποψηφίων
Τὸν ἕνα εἰς τὸ ὑπατον ὑψώσωσι σημείον.

84

Ὅπως κατὰ τὴν ἐκλογὴν ἐξ ὕψους φωτισθῶσι,
Ἐς τὸν μέγαν Κοῦκον ἔκαμαν ὄλα τὴν προσευχὴν των.
Τὸν Κοῦκον τοῦτον σέβονται τὰ ζῶα καὶ τιμῶσι,
Τετράποδα καὶ πτερωτὰ, θεὸν καὶ λυτρωτὴν των.
Θὰ εἶπω καὶ περὶ αὐτοῦ πολλὰ ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ,
Μὴ θέλων τὴν διήγησιν νὰ διακόψω τώρα.

85

Ὁ ἵππος, ἂν κ' εὐκίνητος, ἂν κ' ἔχων εὐστροφίαν,
Ταχύπους, μεγαλόψυχος, ἄξιος δὲν ἐκρίθη·
Ὁ φέρων εἰς τὴν ῥάχιν του τοὺς ἄλλους ἀρχηγίαν
Λαοῦ νὰ ἔχη ἰσχυροῦ κακὸν ἐθεωρήθη·
Πρὸς τούτοις οὐτ' ἢ κεφαλὴ οὔτε οἱ πόδες εἶχον
Λαμπρῶν κεράτων στολισμὸν ἢ ὄπλισμὸν δυνύχων.

86

Ἡ τίγρις, εἶναι βέβαιον, ὠραῖον ἔχει σῶμα,
Ἐχει κινήσεις ἐλαφρὰς καὶ τόλμην ἀσυνήθη·
Πλὴν ἔχει ὄψιν ἀπηνῆ, κ' αἰμοχαρὲς τὸ ὄμμα.
Ὅσω καὶ ἂν ἔχη ἀσπλαγχνα, ὁ κυβερνῶν, τὰ στήθη,
Πρέπει νὰ ἔχη μαλακὸν τὸ ὕφος καὶ τὴν γλῶσσαν,
Βλέμμα νὰ ἔχη προσηνὲς καὶ ὄψιν μειδιῶσαν.

87

Τῆς Ἄρκτου ἦλθεν ἢ σειρὰ πολλὴν ἐπιτυχίας
Θὰ εἶχε πιθανότητα, καὶ ὡς οὔσα δημοκράτης
Πολλὰς εἰς τὴν συνέλευσιν εἶχε τὰς συμπροβίαις·
Ἄλλὰ ὁ σκύλος ὁ δεινός, ὁ μέγας ἐχλοκράτης,
Ὁ σκύλος ὁ μνησίκακος (τίς οἶδε τὴν αἰτίαν ;)
Κατὰ τῆς Ἄρκτου ἔτρεφε καὶ μῖσος καὶ κακίαν.

88

Ἡ Ἄρκτος, εἶπε, συμφωνῶ, εἶναι καὶ ῥωμαλέα,
Καὶ, ὁ, περ ἄριστον προσόν, εἶναι φύσις δολία·
Πλὴν ῥυπαρὸν δὲν θέλομεν, χονδρὸν τὸν βασιλέα,
Καὶ μήτε γελωτοποιόν. Καλὸν ἢ εὐθυμία,
Προτέρημα πολῦτιμον. Πλὴν δὲν εἶναι ἀστεῖον,
Ὡ φίλοι, ἂν ἐκλέξωμεν κυρίαρχον γελοῖον ;

89

Κ' ἢ Ἄρκτος τῷ ἀπήντησε· Σὺ προσπαθεῖς ἀστόχως
 Πρόσωπον γελωτοποιοῦ νὰ παίξεις, καὶ ὑβρίζεις·
 Πλὴν λέγε μας, καλλίτερος τίς εἶναι βωμολόχος,
 Ἐγὼ, ὁ φυσικὸς, ἢ σὺ, ὁ τεχνητὸς, γνωρίζεις;
 Οἱ ἐκλογεῖς ἐγέλασαν· τὸ ζήτημα ἐτέθη
 Εἰς τὴν τῶν ψήφων βάσανον, κ' ἢ Ἄρκτος ἐξηρέθη.

90

Ἡ Ἐλαφος κεράτων μὲν ἔξοχον φέρει στέμμα,
 Θὰ ἦτο ἄρχων πλὴν δειλὸς, ἄνευ ἀρχῆς μεγάλης·
 Ὁ Ταῦρος εἶναι δυνατὸς, ἔχει θερμὸν τὸ αἷμα
 Πλὴν ἄρχων δὲν εἶναι καλὸς εἰμὴ διὰ δαμάλεις.
 Ῥητῶς τὰ μονόκερατα ὁ νόμος ἐξορίζει,
 Καὶ ἄρχοντα ἢ ἄκερων ἢ δίκερων ἐρίζει.

91

Τότε μὲ βῆμα ταπεινὸν, μ' ὄλην τὴν φυσικὴν του
 Προσῆλθε σεμνοπρέπειαν (ἀπίστευτον!) κί' ὁ ὄνος,
 Καὶ τὰ μεγάλα ὠτά του, τὴν ἠχηρὰν φωνὴν του,
 Καὶ τ' ἄλλα τὰ προσόντα του ἐξύμνει ὄλα μόνος.
 Πλὴν ἀπεπέμφθη παμψῆφει ἐκ τῆς βουλῆς ἐκείνης
 Τὸ ζῶον τὸ ἀπαίδευτον μετ' ἄκρας κατασχύνης.

92

Ἐν τούτοις ὁ Ἡμίονος, εἴτε ἐκ συμπαθείας,
 ἢ ἐκ τινος ὀρμώμενος ταυτότητος τοῦ γένους,
 ἢ ἴσως κ' ἐξ αἰσθήματος ἀπλοῦ τῆς συγγενείας,
 ἦτις, πολλοὺς, ὡς βλέπομεν, κάμνει ἠγαπημένους,
 Ἀμέσως τότε ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ ἐντόνως,
 Τὸν ὄνον ὑποψῆφιον προτείνων ἐπιμόνως.

93

Εἶναι γνωστὴ, ἢ ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ ἦτον
 Καὶ ἡ τῶν ὄνων γένεσις καὶ ἡ τῶν Ἡμιόνων,
 Γνωστὸν δὲ ὅτι συγγενεῖς ὑπάρχουν μεταξύ τῶν
 Διὸ καὶ ὁ Ἡμίονος βαθὴν καρδίης πόνον
 ἠσθάνθη ἐπὶ τῇ δεινῇ ἡττῇ τοῦ συγγενοῦς του,
 Καὶ ἐπὶ τῷ παθήματι προσώπου προσφιλοῦς του.

94

Ὅποια, ἀνεφώνησεν, αἰσχροῦ συκοφαντία,
 Ζῶα πολυμαθέστατα, κατὰ γνωστῆς ἀξίας!
 Πρὸς τί ἢ τόσον φανερά, μεγάλη ἀδικία;
 Τῶν ζῶων διατρέχοντες ὄλας τὰς δυναστείας
 Πολλῶς θ' ἀπαντήσωμεν ὅτι ἐδόθη θρόνος
 Εἰς ζῶα ἡττον ἀξία παρ' ὅτι εἶν' ὁ ὄνος.

95

Κάποτε ῥίπτων ἐπ' αὐτοῦ ἑταστικὸν τὸ βλέμμα
 Εὐρίσκω, τὸ ὁμολογῶ, ἐλάττωμα μικρὸν τι,
 Ὅποια ἔχουν καὶ λαοὶ καὶ οἱ φοροῦντες στέμμα·
 Ἀλλ' ἂν ἡ ἀναμφίλεκτος ἀξία του τῷ ὄντι...
 Αἴφνης ὁ λόγος δυστυχῶς ἐνταῦθα διεκόπη,
 Καὶ τοῦ προθύμου συγγενοῦς ἐχάθησαν οἱ κόποι.

96

Διότι μόλις ἤρχισε καὶ ἠνοιξε τὸ στόμα,
 Μέγας ἠγέρθη θόρυβος καὶ σύγχυσις μεγάλη,
 Καὶ τὸ πολυπληθέστερον ἀπεριτκέπτως κόμμα
 Κάτω! φωνάζει. Μᾶς ἀρκεῖ! φωνάζουν καὶ οἱ ἄλλοι.
 Καὶ θυσιάζει ὁ δειλὸς εἰς μαύρην ἀδικίαν
 Καὶ τὴν στενὴν συγγένειαν καὶ παλαιὰν φιλίαν.

97

Τοιαύτην πλὴν προσπάθειαν φιλόφρονα, γενναίαν,
 Οὐδέποτε ἔλησμόνησεν, εὐγνωμονῶν ὁ ὄνος,
 Κ' εἰς θέσιν ἅμα ὑψηλὴν προήχθη καὶ σπουδαίαν.
 Ἀμέσως τὸ ἀπέδειξεν, ὡς ὅταν ἔλθῃ χρόνος
 Καὶ τόπος ὁ ἀρμόδιος θὰ πληροφορηθῆτε,
 Κί' ἂν λάβητε ὑπομονὴν ὀλίγην θὰ ἰδῆτε.

98

Καὶ σὺ, ὁ ἔχων φυσικῶς ὑπομονὴν τοσαύτην,
 Ὑπόμενε, ὦ ὄνε μου, ὀλίγον ἔτι μόνον·
 Καιρὸς βεβαίως ἔρχεται κ' εἰς προσβολὴν τοιαύτην
 Λαμπρὰν ἱκανοποίησιν θὰ λάβῃς, καὶ εἰς θρόνον
 Θὰ κάθησαι ἀσάλευτος ἢ κἂν ἐκεῖ πλησίον,
 Ἐν τῇ χαιρὶ τῇ στιβαρῇ τύχῃ λαῶν ἐγκλείων.

99

Μὴν ἀμφιβάλλῃς· τάχιστα, ὄνε, τῶν γνώσεών σου
 Τὸ πλῆθος θ' ἀναγνωρισθῆ εἰς ὄλας μας τὰς σφαῖρας
 Τότε θὰ βλέπῃς ἔρποντας ὄλους ἐνώπιόν σου
 Βαθύνοντας, πολυμαθεῖς, μεγάλους τῆς ἡμέρας,
 Καὶ σὺ εἰς τὰς περιπλοκάς τεταρχγμένων χρόνων
 Στερρὸν θὰ ἦσαι στήριγμα σαλευομένων θρόνων.

100

Καὶ ἄλλα ζῶα πάμπολλα ἐκ τῶν ἀξιολόγων,
 Ὅσα ἢ ἐκκινήσαντα ἐξ ἀποκέντρου χώρας,
 ἢ κωλυθέντα ἄλλως πῶς ἕνεκ' ἀγνωστων λόγων
 Εἰς τῆς συνεδριάσεως δὲν ἐφθασαν τὰς ὥρας,
 Προὔταθσαν, ἐν ἕκαστον μὲ τὰ συστατικά τους
 ἢ ὑπὸ πάτρωνός τινος ἢ φίλου ἢ προστάτου.

101

Ὁ μὲν Καμηλοπάρδαλιν τὴν ὑψηλὴν προτείνει,
 Ὁ δὲ τὸν ἀνθρωπόμορφον Οὐραγγουτάγγον θέλει,
 Καὶ ἄλλος ζῶον ἕτερον ἐκ τῶν γνωστῶν συστήνει;
 Καὶ ἄλλος ἄλλων κρῆτερῶν ὀνόματ' ἀπαγγέλλει.
 Ὁ σκύλος ὅμως πρὸ πολλοῦ τὸν λόγον εἶχε δώσει,
 Καὶ οἰανδήποτε ἐκλογὴν ζητεῖ νὰ ματαιώσῃ.

102

Καὶ πείθει τὴν συνέλευσιν ἐκείνην παμπονήρως
 Ὅτι νὰ ἦναι ὠφείλε πᾶς ἠγεμὼν ἐν γένει
 ἢ ὀλοκλήρως ἀνθρώπος ἢ ζῶον ὀλοκλήρως·
 Εἰς τὸν Οὐραγγουτάγγον πλὴν τοιοῦτον δὲν συμβαίνει
 Αὐτὸς ἔχει τὸ πρόσωπον ἀμφίβολον, γριφῶδες,
 Τὸ ἥμισυ ἀνθρώπινον, τὸ ἥμισυ ζωῶδες.

103

Καὶ ὅτι παρρησία τις ἄσφατος, ἀβεβία,
Μόνον εἰς συνταγματικὸν θὰ συγχωρηται θρόνον,
Εἰς ἄρχοντα πολιτικῆς ἀσφάλτου, βασιλέα,
Ὅστις κυρίως βασιλεὺς ἐν μέρει εἶναι μόνον·
Πλὴν πρέπει ὁ ἀπόλυτον κατέχων ἐξουσίαν
Νὰ μὴ ἔχη ἀμφίδουλον τὴν φυσιογνωμίαν.

104

Καὶ ὅτι τέλος, ἂν συμβῆ, νὰ λάβουν ἐξουσίαν
Ἀπόλυτον, δεσποτικὴν καὶ ζῶα ἀλλοκότων,
Στρεβλῶν χαρακτηριστικῶν ἢ μὲ μορφὴν γελοίαν,
Τετράποδα ἢ δίποδα, θὰ εἶναι τοῦτο πρῶτον
Σημεῖον καὶ ἀπόδειξις τρανὴ ὅτι ἐπίσης
Ἐφθάρη κ' ἡ πολιτικὴ, ἐφθάρη καὶ ἡ φύσις.

105

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἐπειδὴ (κ' ἐφάνη ἀριδῆλως)
Δὲν ἦσαν εἰς τὴν σύνοδον τὰ ζῶ' αὐτὰ παρόντα,
Μὲ παραδείγματ' ἀληθῆ ἢ καὶ πλαστὰ ὁ σκύλος
Ἀπέδειξε τὸ ἄτοπον νὰ ψηφισθοῦν ἀπόντα,
Γνώμης ἐπὶ τοῦ θέματος ποικίλας ἀριθμήσας,
Τίς οἶδεν ὁμῶς ποῦ καὶ πῶς καὶ πόθεν ἀρυσθείσας.

106

Ἄν εἶχον κοινὸν Δίκαιον τὰ ζῶα δὲν γνωρίζω,
Ἦ ἦθη κ' ἔθιμα κοινὰ καὶ παραδεδεγμένα.
Γραπτὸν βεβηχίως Δίκαιον δὲν εἶχον, πλὴν νομίζω,
Ὅτ' εἶχον μόνον νόμιμα τινὰ κανονισμένα.
Ὅστω κ' ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὰ νόμιμα τηροῦμεν,
Δικαίου εἶδος ἔχοντες, ὃ ἄγραφον καλοῦμεν.

107

Τῶν ζῶων μέχρι σήμερον ἡ ἔξις εἶναι γνώμων,
Εἰς ταύτην ὑποτάσσονται κ' εἰς ὀρμεμφύτους κλίσεις,
Ἡ ἔξις εἶναι παρ' αὐτοῖς ὁ πρῶτιστος τῶν νόμων,
Καὶ ὄχι, ὅπως παρ' ἡμῖν, μόνον δευτέρου φύσις.
Ὁ σκύλος τούτου ἕνεκα, νομομαθῆς νευρώδης,
Ἐξεῖς τινὰς ἀνέφερον ἀρχαίως καὶ κτηνώδεις.

108

Εἶχον λοιπὸν τὸ Δίκαιον τὰ ζῶα, τὸ ὅποιον
Δικαίως ὀνομάζομεν τῆς φύσεως τὸν Νόμον,
Ἐκεῖνον τὸν κοινὸν κριτὴν, καὶ νομοθέτην θεῖον,
Ὅστις τῶν ξένων πράξεων ἄριστος εἶναι γνώμων.
Ἀλλὰ τὰ μεταφυσικά, μὲ συγχωρῶς, θ' ἀφήσω,
Μὴ θέλων, ἀνγνωστά μου, μ' αὐτὰ νὰ σὲ ζαλίσω.

ΜΑΡΙΑ ΔΕ ΚΕΡΟΥΑΡ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 436.)

Ε'.

Ἡ Μαρία ἅμα ἰδοῦσα τὴν ἐπιστολὴν ἐλησμόνησε
τὸν Κ. δὲ Γρανλιέ καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ὀκταβίου, ἥτις
εἶχεν ἀποκοιμηθῆ πρὸς μικρὸν, ἐξύπνησεν ἐκ νέου
ζωηροτέρα. Ἐπέραςε δὲ τὴν νύκτα κλαίους χωρὶς
νὰ κατορθώσῃ ν' ἀνοίξῃ τὴν ἐπιστολὴν· μυριάκις
ἐδοκίμασε καὶ μυριάκις ἀνεχαιτίσθη ἀπὸ ἀόρατον
δύναμιν ἐνόμιζεν ὅτι ἀνοίγουσα τὸν φάκελλον πύ-
ρινοι χαρακτῆρες θ' ἀνεπήδων καὶ θὰ τὴν κατέκαιον.

— Ἄ! σκληρὸν, ἀνέκραξε, διατί μὲ ἔγραψες; καὶ
τί ἄλλο θὰ μὲ λέγῃς ἢ ὅσα ἐγὼ πολλακις εἶπα εἰς
τὸν ἑαυτόν μου; δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ τύψις τῆς συν-
ειδήσεώς μου καὶ ζητεῖς νὰ ἐπαυξήσῃς αὐτὴν μὲ ἐπι-
πλήξεις; Σὺ, Θεέ μου, ἤξεύρεις τὰ βάσανά μου
καὶ τί ὑποφέρω, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως εἶμαι ἀξία ἐλέους!
Θεέ μου! ὑποσῆριξέ με, τὸν μὲν ἐδικόν μου πόνον τὸν
ὑποφέρω, τοῦ Ὀκταβίου ὁμῶς δὲν ἔχω δύναμιν. . . .
Καὶ ταῦτα λέγουσα κατεφίλει τὸ γράμμα καὶ τὸ
ἔσβεχε μὲ δάκρυα ὄλωσ ἀπηλπισμένη. Τὴν δὲ πρωῒαν
ἐξεληθοῦσα ἐβάδιζε πλησίον τοῦ ποταμοῦ. Ἦσαν τότε
ἀρχαὶ τοῦ Ἰουνίου καὶ τὰ πτηνὰ ἤρχιζον νὰ κελιδῶ-
σιν ἐπὶ τῶν δένδρων· ἦτο δὲ ὁ δρόμος γνωστότα-
τος εἰς τὴν Μαρίαν, διότι πρὸ πολλοῦ περιέφερον εἰς
αὐτὸν τὴν λύπην της. Μετὰ μίαν ὥραν ἐφθασεν εἰς τὸ
ἴδιον ἐκεῖνο μέρος ὅπου ὁ Ὀκτάβιος εἶχεν ἐξομολο-
γηθῆ πρὸς αὐτὴν τὸ αἶσθημά του, καὶ ἐκεῖ ἀπεφάσισε
ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιστολὴν. Ἀνοίξασα δὲ αὐτὴν τρέ-
μουσα ἀνέγνω τὰ ἑξῆς·

« Πῶς, ἀγαπητὴ μου ἐξαδέλφη, ἀκόμη ἐνθυμεῖσαι
τὰ παιδικά μας; Θέλεις νὰ σὲ συγχωρήσω καὶ ὑπό-
σχεσαι ν' ἀποθάνῃς τῇ ἀληθείᾳ, φαίνεται ὅτι μόνη
ἡ Βανδέα γεννᾷ τοιοῦτους ἡρωϊσμούς. Ἠσύχασε, ἀ-
γαπητὴ Μαρία, σὺ πρέπει νὰ συγχωρήσῃς ἐμὲ, ἐγὼ
δὲ πρὸ πολλοῦ σὲ ἀφήκα ἐλευθέραν. Ναὶ μὲν ἐδυ-
νάμην ν' ἀρπάσω τὸ ὠραιότερον μέρος τοῦ δράμα-
τος, προτιμῶ ὁμῶς νὰ τὸ ἀφήσω εἰς σέ. Ἡ εἰλικρί-
νειά μου ἔστι δικαιολογία μου. Φαντάσθητι, ἐξα-
δέλφη μου, ὅτι πρὸ δεκαοκτῶ μηνῶν εἶμαι ὑπαν-
δρευμένος. Ἡ τύψις τῆς συνειδήσεώς σου ἐξύπνησε
τὴν τύψιν τῆς ἰδικῆς μου καὶ αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν
τεταπεινωμένον· ἀλλὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποθέσω τό-
σσην ἀγάπην καὶ τόσσην σταθερότητα; Ὁχι βεβαίως
δὲν ἐλησμόνησα τὴν ἐσπέραν ἐκείνην κατὰ τὴν
ὁποίαν ἀντηλλάξαμεν τοὺς ἀμοιβαίους ὄρκους μας
ὑπὸ τὴν λάμπην τῆς σελήνης. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι τῷ
ἄντι ὁ καιρὸς ἦτο λαμπρὸς ἂν καὶ ὀλίγον ψυχρὸς· ἦτο